

הרב ראובן מרגליות חיבר יותר מחמישים ספרים בשנות חייו, החל משנת 1912 בלבוב שם הוציא את ספרו הראשון, "תולדות אדם", על חייו ויצירותיו של מהרש"א ועד ספרו האחרון "מחקרים בדרכי התלמוד וחידותיו" שיצא לאור בתל אביב בשנת 1967. משמע, במשך תקופה של 55 שנה חיבר 55 ספרים — כל שנה ספר חדש.

מחבר פורה כזה הוא דבר נדיר בדורות האחרונים. אפשר לומר שהוא היה הפלא של דורנו. הוא היה אדם עם זכרון פוטוגרפי. בקיאותו בכל שטחי אוצר התורה הפליאה את גדולי הרבנים, לומדים, אנשי מדע ותלמידי חכמים. "מוסד הרב קוק" הוציא ספר זכרון לזכרו של הרב מרגליות, בו משתתפים עשרות רבנים, חוקרים, מלומדים וסופרים. בעריכתו של ד"ר יצחק רפאל. בהקדמה לספר כותב ד"ר יצחק רפאל אודות רבי ראובן מרגליות כדלהלן: "אם נרצה לתאר בקצרה את דמותו הגדולה של רבי ראובן מרגליות, נוכל להשתמש במלה אחת: "סיני". כדי להסביר את דבריו ממשך ד"ר רפאל: "אין ספק שהרב מרגליות היה מגדולי הבקיאים של דורנו ואולי הגדול שבהם. הוא ידע הכל. הוא היה בקי בתלמוד בבלי וירושלמי, במדרשים, תרגומים, פוסקים, שו"ת ראשונים ואחרונים, קבלה וחסידות, ספרי פילוסופיה, ספרי דרוש, בפיוט, בספרי ההשכלה ובקבצים וכתבי עת. כאשר אדם בקי בכל אלה, הוא כבר גאון רק בזה, גם כאשר הוא אינו מחבר ספרים בעצמו, והיו גאונים כאלה בעם היהודי. הם ידעו הרבה אבל לא כתבו ספרים.

ר' ראובן מרגליות, מלבד גאונותו, היה גם מגדולי המחברים וכפי שכבר הזכרנו חיבר יותר מ-50 ספרים. עיקר החשיבות שבספריו

שהוא האיר הרבה ספרים קלסיים חשובים של מלומדים יהודים, למען רב או ראש ישיבה, למען תלמיד חכם או למען היהודי הממוצע, יודע ספר.

לא נוכל במאמר אחד לתאר את כל הספרים שכתב. לכן אזכיר כאן את הספרים שכתב על הזוהר וספרי קבלה אחרים, שבהם האיר את עיני הלומדים בהערותיו ובהסבריו בפרקים קשים של הזוהר, ולכן אין זה פלא שספריו על הזוהר הופיעו בהרבה מהדורות ובכל פעם בתוספת הערות והסברים חדשים.

באותו קו מן הראוי להזכיר את ספרו "הרמב"ם והזוהר" שבו הוא מביא השוואות בין הנאמר ברמב"ם לבין הנאמר בזוהר, ואותו הדבר בספרו "שערי זוהר" על מסכתות הש"ס שבו הוא מעביר השוואות והסברים אודות שיטת הזוהר בהלכה ובאגדה, תוך שהוא מוביל את הלומד בשני התלמודים, מדרשים, גאונים, פוסקים, ראשונים ואחרונים, וכל זה בקיצור נמרץ ובבהירות.

נכון אומר ד"ר רפאל: "אילו כתב רבי ראובן מרגליות באריכות, כפי שנוהגים מחברים אחרים, היתה יצירתו מגיעה לא רק ל-55 ספרים אלא למאות כרכים". פלא זה על פוריותו יש להוסיף על רוב בקיאותו והתמדתו הגדולה. הרב מרגליות מספר בעצמו בהקדמתו לספר "נפש חיה" (הערות וחידושים על ארבעת חלקי ה"שולחן ערוך") באיזה קשיים הוא כתב את הספר הזה. "היה זה בלבוב בימי מלחמת העולם הראשונה, ואני זוכר את הלילות הארוכים של החורף, כאשר היתה סכנה להדליק אור בבית. נשכבתי אז בגופי על פני הרצפה בחדר ליד התנור, ולאור האש שבקע מהגחלים בתנור, ישבתי לילות שלמים ללמוד ולכתוב". מתמיד כזה היה רבי ראובן מרגליות בכל שנות חייו.

רבי ראובן מרגליות נולד בלמברג (לבוב) ביום ז' כסליו תר"ן (1889). בהתחלה לימדו אביו, אחר כך למד בעצמו מספרים שהם היו המלווים שלו בחייו עד גיל 82 כאשר נפטר בתל אביב.

הוא הגיע לתל אביב בשנת 1934 שם יסד את ספריית הרמב"ם והוא היה בעצמו הספרן עד שיצא לגמלאות בגיל 80. בכל השנים שירת אלפי אנשים שבאו אליו, כדי להתייעץ בענין לימודיהם וספריהם. באו סטודנטים שכתבו חיבורים, סופרים שכתבו ספרים,

הרב ראובן מרגליות

מלומדים וחוקרים שהיו זקוקים לעזרתו, היה לו זמן לכולם. אך החידוש הוא בכך שהיה לו זמן גם לעצמו, וכך בין שירות לפונה אליו, לבין שירות לאדם נוסף, למד הוא בעצמו וכתב. וכך כתב יותר מחמישים ספרים.

כשמו כן הוא, מרגליות, ולכן אין זה פלא שהוא נרשם בין הלומדים, בתור מרגלית נדירה, בין המחברים של דורנו. הוא היה מגדולי חובבי ארץ ישראל, ואת החיבה הזאת הוא השקיע גם בספרים. ביניהם "קוי אור", "טל תחיה" ועוד שבהם כתב מחקרים על המשפט העברי ועל המדינה היהודית. הוא כתב גם הרבה מונוגרפיות על גדולי ישראל, כגון הרמב"ן, רבי יחיאל מפאריש, רבי חיים בן-עטר ועל גדולי החסידות. בחלק מספריו ניהל ויכוחים עם מחברים אחרים סביב לכמה ספרים ידועים ורבנים מכובדים, בהיסטוריה היהודית.

רבי ראובן מרגליות שקיבל סמיכה לרבנות בשנותיו הצעירות כאשר הוא לפני גיל 20, לא שימש ברבנות, ולא כיהן כראש ישיבה, רק היה ספרן עסוק ובכל זאת הוא חיבר כל כך הרבה ספרים, שהם פנינים בכל בית יהודי של לומדי תורה.

הדורות הבאים וכן דורנו יודו לו על יצירותיו וחידושיו המבריקים שבהם האיר את עיני הלומדים, ולכן אין להתפלא שגדולי החוקרים הדפיסו ספר זכרון עליו. זהו ביטוי מתאים של הודיה ליהודי גדול שעשה כל כך הרבה למען הלומדים של הדור, כמו בשביל הלומדים של הדורות הבאים.

הרב ראובן מרגליות נפטר ביום ז' אלול תשל"א.